

Katri Kuivalainen / Heinolan kaupunki
katri.kuivalainen@heinola.fi / kirjaamo@heinola.fi

Viite: Lausuntopyyntö 22.6.2022**Asia: Asemakaavamuutos 706 Heinola, Seurakuntakeskus, luonnosvaihe**

Suunnittelualue sijaitsee Heinolan keskustassa, Siltakadun ja Harjukadun varrella. Pääosa suunnittelualueesta kuuluu Heinolan kirkkokorttelin ja vanhan hautausmaan valtakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön (Museovirasto, RKY 2009). Kaavamuutoksen tarkoituksena on tarkastaa kirkkokorttelin ja Harjukadun itäpuoleisten asuinkorttelien kaavamääräykset sekä tutkia pikkupappilan ja seurakuntakeskuksen purkamisen vaikutukset ja uudisrakentamisen soveltuvuus arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää asiasta pyydettyä lausuntoaan seuraavaa:

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Museo viittaa edelleen lausuntoonsa 21.10.2021 asemakaavamuutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Lausunnossa museo on todennut, että "seurakuntakeskuksen ja pikkupappilan säilyttävät vaihtoehdot on tutkittava kaavoituksen yhteydessä." Nähtävillä olevassa luonnosvaiheen kaavaselostuksen kaikissa kaavavaihtoehdoissa (VE1–VE4) esitetään, että seurakuntakeskus puretaan. Lisäksi on mainittu vaihtoehdot 00 (rakennukset puretaan, ja tilalle istutetaan puistoa) ja 0 (rakennukset säilytetään), mutta selostuksessa niitä ei pidetä varteenotettavina tai "lähtökohtaisesti mahdollisina". Kaavaselostuksessa ei kuitenkaan ole avattu, mihin tällainen arvio vaihtoehtojen mahdottomuudesta perustuu. Kaavassa on myös otettu tavoitteeksi, poiketen osallistamis- ja arviointisuunnitelmassa esitetyistä tavoitteista, "tutkia seurakuntakeskusrakennuksen ja sen viereisen asuinrakennuksen nk. Pikkupappilan purkamisen vaikutukset sekä uudisrakentamisen mahdollisuudet." Museo katsoo, että RKY-alueella, kansallisessa kaupunkipuistossa sekä maakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä tämä ei ole hyväksyttävä kaavan lähtökohta.

Kaavaselostuksessa perustellaan kaavaratkaisua sillä, että "Seurakuntakeskuksen kulttuurihistoriallinen merkitys kirkon alueen kaupunkiympäristössä liittyy enimmäkseen rakennuksen käyttötarkoitukseen seurakuntakeskuksena." Seurakuntakeskuksen arvot eivät kuitenkaan perustu pelkästään tai suurimmalta osaltaan sen käyttöön seurakuntakeskuksena. Arkkitehti Erko Virkkusen suunnittelema, 1963 rakennettu seurakuntatalo on mainittu RKY-alueen kuvauksessa, ja rakennus on olennainen osa valtakunnallisesti arvokkaaksi määritellyn Heinolan kirkkokorttelin ominaisluonnetta, erityispiirteitä ja kerroksisuutta. Seurakuntakeskus on merkitty myös yleiskaavassa arvokkaaksi kohteeksi. Seurakuntakeskuksen arvot on todettu rakennushistoriaselvityksessä (Ahola 2019).

RKY-alueita koskevat maankäyttö- ja rakennuslain 24§ valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joita koskeva valtioneuvoston päätös (2018) edellyttää, että valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen arvojen turvaamisesta huolehditaan. Kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Tavoitteena on kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten turvaaminen sekä mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Kaikilla kaavatasoilla tulee huolehtia, että ratkaisut eivät ole ristiriidassa kulttuuriympäristön ominaisluonteen ja erityispiirteiden kanssa. Ristiriitatilanteissa tehdyt valinnat on perusteltava huolellisesti. (YM päätös 2.4.2020 Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottaminen kaavoituksessa ja lupamenettelyssä). Seurakuntakeskuksen purkamisen mahdollistavat kaavaluonnosvaihtoehdot ovat täten ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa, mutta kaavaluonnosvaiheessa ollaan edelleen tilanteessa, ettei riittäviä selvityksiä ja perusteluita purkamiselle ole esitetty. Museo ei ole puoltanut seurakuntakeskuksen purkamista lausunnossaan 6.4.2020, sillä teetetyt kuntoselvitykset eivät osoita seurakuntatalon purkukuntoisuutta, eikä pelkkä korjausvelka muodosta purkuperustetta. Museolla ei ole tiedossa uusia kuntotarkastuksia tai muita selvityksiä, jotka osoittaisivat korjaamisen kohtuuttomaksi.

Tehdyssä vaikutustenarvioinnissa (selostuksen liitetaulukko) ei rakennukset säilyttävää tapaa ole käsitelty mahdollisena vaihtoehtona. Vaikutukset on tarkasteltu siitä oletuksesta käsin, että rakennukset jäävät tyhjilleen. Tämä oletamus ei kuitenkaan perustu minkäänlaisiin selvityksiin seurakuntakeskuksen uusista mahdollisista käyttötarkoituksista. Vaihtoehdon 0 vaikutukset tulee selvittää ja arvioida tasavertaisena muiden vaihtoehtojen kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain 54 § säädetyt asemakaavan sisältövaatimukset ohjaavat kaavoitusta. Kaavoituksessa sovitetaan yhteen erilaisia tavoitteita, mutta kaikki sisältövaatimukset tulee ottaa lain edellyttämällä asianmukaisella painoarvolla huomioon ja kaavaratkaisun perustua maankäyttö- ja rakennuslain 9 § edellyttämiin selvityksiin. MRL 54§ 2 momentin mukaan *asemakaavaa laadittaessa tulee rakennettua ympäristöä vaalia eikä siihen liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää*. RKY-alueella kulttuuriympäristön arvojen painoarvo on erityinen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 24 § mukaisesti. Museo katsoo, että kaavamuutoksen vaikutusten selvittäminen ja arviointi on jäänyt tältä osin erittäin puutteelliseksi. Kaavaluonnosta tulee täydentää myös tutkimalla tosiasiallisesti ja huolellisesti seurakuntakeskuksen ja pikkupappilan säilyttävä vaihtoehto.

Kaavaselistuksessa yleiskaavaa on "tulkittu väljästi" sallimaan myös kerrostalo- tai pientaloasumisen kirkkokorttelissa. Yleiskaavamerkinnän PY (julkisten palveluiden ja hallinnon alue) väljää tulkintaa on kaavaselistuksessa perusteltu seurakunnan tarpeiden muuttumisella ja kaupunkikuvan tiivistämisellä. Asumisen lisäämisen ja kaupungin tiivistämisen tavoitteet valtakunnallisesti arvokkaalla kulttuuriympäristöalueella ei kuitenkaan voi RKY-alueella ohittaa MRL 24 § valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaista

kulttuuriympäristön arvojen turvaamista. Mahdollinen tiivistämisspaine tulee lähtökohtaisesti ohjata muualle kuin RKY-alueelle.

Museo ei puolla kaavaselostuksessa esitettyjä vaihtoehtoja 1–4. Esitettyjen suurten rakennusmassojen tuominen kirkkokortteliin vaarantaa valtakunnalliset kulttuurihistorialliset arvot alueella ja häiritsee alueen harmonista luonnetta. Kirkkokorttelin esitetyn kaltainen eli suhteellisen laaja muuttaminen asuinkerrostalorakentamiseen ei myöskään ole RKY-alueen ominaisuuteen ja erityispiirteiden mukaista, vaikka pienessä mittakaavassa asuminen seurakunnallisten toimintojen yhteydessä onkin alueelle ominaista.

Pappilan, kirkon ja tapulin suojelumerkintöjä tulee tarkentaa suojelun kohdentumisen osalta. Myös Harjukadun pieni asuinrakennus tulee merkitä suojelumerkinnällä, sillä Harjukadun puutalokortteli on kokonaisuudessaan säilyttämisen arvoinen. Lisäksi pikkupappilan talousrakennuksen alla sijaitsevaa, 1800-luvun alussa rakennettua kellaria ei mainita kaavaluonnoksen selostuksessa. Kellari on ainoa säilynyt osa kirkkomäen alkuperäisistä kirkon työntekijöille rakentamista asuinnoista, sillä se on kuulunut kirkon rakentamisen jälkeen rakennetun saarnaajan asunnon pihapiiriin. Se on arvokas osa kirkkomäen kerroksellisuutta ja historiaa, ja se on otettava huomioon alueen suunnittelussa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Suunniteltu rakentaminen (vaihtoehdot VE 1, VE 2, VE 3 ja VE 4) sijoittuu alueelle, joka on entuudestaan useampaan kertaan myllätty/rakennettu. On varsin luultavaa, ettei näillä alueilla ole säilynyt viitteitä muinaismuistolain (295/1963) suojaamista jäännöksistä.

Edellä esitetyn perusteella ja viitaten 21.10.2021 antamaansa lausuntoon (diaarinumero D/4681/10.02.01.00/2021), museo toteaa, ettei sillä ole hankkeesta huomautettavaa arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen
tutkija	Roosa Ruotsalainen
tutkija	Reetta Nousiainen
tutkija, korjausrakentamisen asiantuntija	Anssi Malinen

LAHDEN MUSEOT

Lahti City Museums

Lausunto

D/4681/10.02.01.00/2021

19.8.2022

Alueellinen vastuumuseo

tutkija, arkeologi

Esko Tikkala

Tiedoksi: Museovirasto, Hämeen ELY-keskus